

การศึกษาความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์ต่อ
พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

ธีระ นววิภาพันธ์¹ อัญชลี คำใส²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์ต่อพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 เลือกรายตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านขายอาหารสัตว์จำนวน 93 ราย ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าผู้ประกอบการทุกรายมีความเข้าใจเรื่องการขอใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ มีความเข้าใจเรื่องอาหารสัตว์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ร้อยละ 96.7 มีความเข้าใจเรื่องการจัดการอาหารสัตว์ล่วงอายุ ร้อยละ 89.1 และผู้ประกอบการมีความคิดเห็นว่าร้านขายอาหารสัตว์ควรมีการขายยาสัตว์ด้วย ร้อยละ 39.1 โดยผู้ประกอบการมีความรู้เรื่องยาสัตว์ในระดับปานกลาง ร้อยละ 59

คำสำคัญ: ความรู้, ทักษะ, การปฏิบัติ, ผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์, พิษณุโลก

ทะเบียนวิชาการเลขที่ : 56(2)-0316(6)-016

¹ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

² สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

A Study of Knowledge, Attitude, Practice (KAP) about Feed Quality Control Act and Drug Act of the Feed Shop's Owner in Phitsanulok Province

Threera nawawipaphan¹ Anchalee kamsai²

Abstract

The objective of study was to survey KAP about feed quality control act and drug act of the feed shop's owner in Phitsanulok Province. Simple random sampling was conducted for select feed shop's owner. Then collected information of 93 feed shop's owner by interview. The results consisted of; all feed shop's owners were understood about licensing processes, 96.7% understood about an expired feed management, 39.1% gave opinion that feed shop should have a medical product for sale and 59% of feed shop's owner had knowledge about medical used in moderate.

Keyword : Knowledge, Attitude, Practice, Feed shop's owner, Phitsanulok

Research paper No. : 56(2)-0316(6)-016

¹ Phitsanulok Provincial Livestock Office. Phitsanulok 65000

² Mahasarakham Provincial Livestock Office. Mahasarakham 44000

บทนำ

พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 เป็นกฎหมายที่ตราไว้เพื่อคุ้มครองเกษตรกร ผู้เลี้ยงสัตว์และประชาชน โดยเนื้อหาภายในพระราชบัญญัติมีการควบคุมผู้ผลิตอาหารสัตว์ ผู้นำเข้าอาหาร สัตว์และผู้ขายอาหารสัตว์ ให้ปฏิบัติตามให้ถูกต้อง ได้มาซึ่งอาหารสัตว์ที่ถูกต้อง ปลอดภัยแก่สัตว์และไม่ ตกค้างไปสู่ผู้บริโภค มีการกำหนดลักษณะและประเภทของอาหารสัตว์ที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง บทบาทของ พนักงานเจ้าหน้าที่และบทลงโทษต่างๆ โดยมีกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้บังคับใช้ กฎหมาย (กรมปศุสัตว์,2548)

พระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510 เป็นกฎหมายที่ตราไว้เพื่อเป็นการคุ้มครองประชาชนในการใช้ยาที่ ถูกต้อง มีคุณภาพ โดยเนื้อหาภายในพระราชบัญญัติมีการแบ่งประเภทของยา ประเภทของใบอนุญาตขายยา หน้าที่ของผู้ได้รับใบอนุญาต หน้าที่ของเภสัชกร โดยมีคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย

การขายอาหารสัตว์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 นั้นจำเป็นต้องได้รับ ใบอนุญาตขายอาหารสัตว์จากผู้อนุญาต ตามมาตรา 15 เช่นเดียวกับการขายยาสัตว์ตามพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510 จำเป็นต้องได้รับใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จสำหรับสัตว์ ตามมาตรา 12 โดยผู้ได้รับใบอนุญาตขายอาหารสัตว์และผู้ได้รับใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จสำหรับ สัตว์ จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ได้รับใบอนุญาตอย่างเคร่งครัด ในปัจจุบันพบว่ามีการขาย อาหารสัตว์เพิ่มจำนวนมากขึ้น (กรมปศุสัตว์,2554) ซึ่งอาจทำให้ผู้ได้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ เช่น ไม่แสดงป้ายสถานที่ขายอาหารสัตว์ การจัดการอาหารสัตว์ที่ไม่ถูกต้อง เป็นต้น

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะและการปฏิบัติตามของผู้ประกอบการ ขายอาหารสัตว์ต่อพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. และพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510 โดย ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์และวิธีการ

ก.ประชากรศึกษาและการเลือกตัวอย่าง

ประชากรศึกษา คือ ผู้ประกอบการร้านขายอาหารสัตว์ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 122 ร้าน กำหนดตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane,1973) เมื่อแทนค่าในสมการ

ได้จำนวนตัวอย่างในการศึกษา 93 ราย จากนั้นเลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย โดยจับสลากรายชื่อของร้านค้า

ข. การเก็บข้อมูลศึกษา

เก็บข้อมูลตัวอย่างผู้ประกอบการร้านขายอาหารสัตว์ในจังหวัดพิษณุโลก โดยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว บันทึกข้อมูลในรูปแบบสอบถามชนิดมีโครงสร้าง (องอาจ,2551)

แบบสอบถามประกอบด้วย ข้อมูล 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา และประเภทอาหารสัตว์ที่ขาย

ส่วนที่ 2 ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตน ต่อพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 แบ่งเป็น

2.1 ความรู้ ได้แก่ การขอใบอนุญาต หน้าทีของผู้ได้รับใบอนุญาต เลขทะเบียนอาหารสัตว์-ยาสัตว์ ความรู้เรื่องยาสัตว์

2.2 ทักษะ ได้แก่ ความสำคัญของเลขทะเบียนอาหารสัตว์ การพิจารณานำอาหารสัตว์-ยาสัตว์เข้ามาขายในร้าน ความจำเป็นในการขายยาสัตว์ในร้านขายอาหารสัตว์ สาเหตุที่ผู้ประกอบการไม่ไปขอใบอนุญาตขายยาสัตว์

2.3 การปฏิบัติตน ได้แก่ การพิจารณาอาหารสัตว์-ยาสัตว์ถูกต้องตามกฎหมาย การจัดการอาหารสัตว์ที่หมดอายุ การตัดแบ่งขายอาหารสัตว์

ค. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลของแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม epi info (US-CDC) แสดงข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา เช่น ความถี่และร้อยละ

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.1) มีอายุเฉลี่ยมากกว่า 50 ปี (ร้อยละ 26.9) มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 40.9) ผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์ประเภทอาหารสุนัข สุนัขและสัตว์ปีกในระดับที่ใกล้เคียงกัน ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลชนิดอาหารสัตว์ในร้านขายอาหารสัตว์ในจังหวัดพิษณุโลก (n=93)

ประเภทสินค้า	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อาหารสุนัข	66	71.00
อาหารสุกร	68	73.10
อาหารสัตว์ปีก	62	66.70
ยาสัตว์	15	16.10

ส่วนที่ 2 ความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติตน ต่อพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

ความรู้ ผู้ประกอบการทุกรายคิดว่าการขายอาหารสัตว์จำเป็นต้องขอใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ และผู้ประกอบการคิดว่าการขายยาสัตว์จำเป็นต้องขอใบอนุญาตขายยา ร้อยละ 95.7 โดยหน่วยงานที่ผู้ประกอบการคิดว่าควรไปติดต่อในกรณีขออนุญาตขายอาหารสัตว์คือ หน่วยงานปศุสัตว์ ร้อยละ 91.4 หน่วยงานท้องถิ่น ร้อยละ 16.1 หน่วยงานสาธารณสุข ร้อยละ 8.6 ตามลำดับ สอดคล้องกับการขออนุญาตขายยาสัตว์ซึ่งผู้ประกอบการคิดว่าควรไปติดต่อหน่วยงานปศุสัตว์ ร้อยละ 78.5 หน่วยงานสาธารณสุข ร้อยละ 23.7 หน่วยงานท้องถิ่น ร้อยละ 17.2 ตามลำดับ

ผู้ประกอบการรู้ว่าต้องติดแสตมป์ ร้อยละ 88.8 แต่ไม่ทราบรายละเอียดของลักษณะป้าย ผู้ประกอบการ รู้จักเลขทะเบียนอาหารสัตว์ ร้อยละ 88.8 ผู้ประกอบการรู้จักเลขทะเบียนยาสัตว์ ร้อยละ 66.3 และมีความรู้เรื่องยาสัตว์จากพนักงานขายร้อยละ 58.6 มีความรู้เรื่องยาสัตว์จากการศึกษาเอง ร้อยละ 21.8 มีความรู้เรื่องยาสัตว์จากบุคคลอื่นๆ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), อาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 19.6 ตามลำดับ ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ช่องทางการเรียนรู้และระดับความรู้เรื่องยาสัตว์ของผู้ประกอบการ

ช่องทางการเรียนรู้	ร้อยละ
เรียนรู้จากพนักงานขาย	58.60
เรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเอง	21.80
เรียนรู้จากบุคคลอื่นๆ เช่น อาสาปศุสัตว์	19.60

ทัศนคติ ผู้ประกอบการคิดว่าเลขทะเบียนอาหารสัตว์มีความสำคัญมาก ร้อยละ 89.9 สำคัญปานกลาง ร้อยละ 5.6 สำคัญน้อย ร้อยละ 1.1 ไม่สำคัญ ร้อยละ 2.2

ปัจจัยในการพิจารณาต่อการนำอาหารสัตว์มาขายของผู้ประกอบการ คือ พิจารณาจากคุณภาพอาหารสัตว์ ร้อยละ 64.8 พิจารณาจากความต้องการของลูกค้า ร้อยละ 59.3 พิจารณาจากยี่ห้อ ร้อยละ 54.9 พิจารณาจากราคา ร้อยละ 47.3 ตามลำดับ

ผู้ประกอบการมีหลักในการพิจารณานำยาสัตว์มาขาย คือ พิจารณาจากเลขทะเบียนยา ร้อยละ 48.4 พิจารณาจากยี่ห้อ ร้อยละ 36.6 พิจารณาจากบริษัท ร้อยละ 9.7 ตามลำดับ

ผู้ประกอบการคิดว่ามีความรู้เกี่ยวกับยาสัตว์ในระดับปานกลาง ร้อยละ 59 ระดับน้อย ร้อยละ 28.9 ระดับมาก ร้อยละ 3.6 และไม่แน่ใจ ร้อยละ 8.4

ผู้ประกอบการคิดว่าร้านขายอาหารสัตว์จำเป็นจะต้องมีการขายยาสัตว์ด้วย ร้อยละ 39.1 โดยให้เหตุผลว่าเกษตรกรไม่มีแหล่งซื้อยาสัตว์ ร้อยละ 81.9 หน่วยงานราชการสนับสนุนเกษตรกรได้ไม่เพียงพอ ร้อยละ 10.8 และเหตุผลอื่นๆ ร้อยละ 7.2 ส่วนสาเหตุที่ผู้ประกอบการไม่ไปขอใบอนุญาตขายยาสัตว์คือ ไม่ทราบขั้นตอน ร้อยละ 59.1 หาสัตว์แพทย์คู่มือร้านไม่ได้ ร้อยละ 21.6 และคิดว่าขั้นตอนยุ่งยาก ร้อยละ 14.8

การปฏิบัติตน ผู้ประกอบการทราบว่าอาหารสัตว์ที่นำมาขายถูกต้องตามกฎหมาย ร้อยละ 97.6 โดยพิจารณาจากเลขทะเบียนอาหารสัตว์ ร้อยละ 77.8 พิจารณาจากยี่ห้อ ร้อยละ 14.4 และพิจารณาจากชื่อบริษัท ร้อยละ 7.8 ตามลำดับ

ผู้ประกอบการพิจารณาอาหารสัตว์ที่ผิดไปจากมาตรฐาน คือ ร้อยละ 40.7 พิจารณาจากวันที่ล่วงอายุ ร้อยละ 30.8 พิจารณาจากยี่ห้อ ร้อยละ 15.4 พิจารณาจากเลขทะเบียนอาหารสัตว์ และร้อยละ 11 ไม่มีการตรวจสอบ

เมื่อพบว่าอาหารสัตว์ที่ขายล่วงอายุไปแล้ว ผู้ประกอบการคืนอาหารสัตว์ให้บริษัท ร้อยละ 46.2 ทิ้งอาหารสัตว์ที่ล่วงอายุ ร้อยละ 42.9 นำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่น นำไปเลี้ยงปลา ร้อยละ 14.3 นำไปลดราคา ร้อยละ 4.4 นำไปตัดแบ่งขาย ร้อยละ 1.1 ดังแสดงตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อพบว่าอาหารสัตว์ที่ขายล่วงอายุไปแล้ว

หัวข้อ	ร้อยละ
คืนบริษัท	46.2
ทิ้ง	42.9
นำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ	14.3
นำไปลดราคา	4.4
ตัดแบ่งขาย	1.1

ผู้ประกอบการร้อยละ 90.2 คิดว่าการตัดแบ่งอาหารสัตว์ขายสามารถกระทำได้ และมีการตัดแบ่งขายอาหารสัตว์ ร้อยละ 81.7

สรุปและวิจารณ์

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการทุกรายรู้ว่าการขายอาหารสัตว์ต้องไปขอใบอนุญาต สอดคล้องกับผลการศึกษาของศยามลและบุญทรัพย์ (2550) ผู้ประกอบการคิดว่าการขอใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ต้องไปติดต่อหน่วยงานด้านปศุสัตว์ ในขณะที่ส่วนน้อยไปติดต่อหน่วยงานอื่นๆ อาจเป็นเพราะในอดีตที่ผ่านมาการขอใบอนุญาตขายอาหารสัตว์จำเป็นต้องใช้หลักฐานหลายส่วน เช่น ใบประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ใบทะเบียนพาณิชย์ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานอื่นๆ เป็นผู้ออกใบอนุญาต

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.8) มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าอาหารสัตว์ที่นำมาขายถูกต้องตามกฎหมาย โดยพิจารณาจากเลขทะเบียนสัตว์ ในขณะที่ส่วนน้อย (ร้อยละ 22.2) พิจารณาจากชื่อยี่ห้อและชื่อบริษัท ซึ่งนับเป็นความเสี่ยงต่อการนำอาหารสัตว์ที่ไม่ถูกต้องกฎหมายมาขายได้

เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบอาหารสัตว์ที่ปลอมปน ผิดไปจากมาตรฐานผู้ประกอบการส่วนใหญ่ตรวจสอบจากวันที่ล่วงอายุ ยี่ห้อ เลขทะเบียนอาหารสัตว์ ในขณะที่ผู้ประกอบการบางส่วน (ร้อยละ 11) ไม่ตรวจสอบ เจ้าหน้าที่จึงควรเน้นย้ำและให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในการพิจารณาอาหารสัตว์ที่นำมาขาย

การดำเนินการกับอาหารสัตว์ที่ล่วงอายุ ผู้ประกอบการส่วนน้อยมีการนำไปลดราคา (ร้อยละ 4.4) และตัดแบ่งขาย (ร้อยละ 1.1) เช่นเดียวกับการตัดแบ่งอาหารสัตว์เพื่อขาย ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (ร้อยละ

90.2) คิดว่าสามารถกระทำได้ ต่างจากการศึกษาของสยามลและบุญทรัพย์ (2550) โดยพบร้านค้ามีการแบ่งขายอาหารสัตว์สูงถึงร้อยละ 81.7 ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวของผู้ประกอบการอาจมีผลให้คุณภาพอาหารสัตว์ที่ถูกตัดแบ่งขายมีประสิทธิภาพและคุณภาพด้อยลง ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ได้ จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้ประกอบการ

ในด้านยาสัตว์ ผู้ประกอบการมีความรู้เรื่องยาสัตว์จากพนักงานขายเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58.6) และเมื่อแบ่งระดับความรู้ของผู้ประกอบการแล้วพบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59) คิดว่ามีความรู้ในระดับปานกลาง และร้อยละ 8.4 ไม่แน่ใจในความรู้ตนเองเลย ซึ่งหากผู้ประกอบการเหล่านี้นำยาสัตว์มาขายให้แก่เกษตรกร จะส่งผลเสียแก่เกษตรกรและสัตว์เลี้ยง เนื่องจากการไม่มีการแนะนำการใช้ยาที่ถูกต้อง

ในขณะที่ผู้ประกอบการส่วนน้อย (ร้อยละ 39.1) มีความคิดเห็นว่าร้านขายอาหารสัตว์จำเป็นจะต้องมีการขายยาสัตว์ด้วย โดยให้เหตุผลเรื่องเกษตรกรไม่มีแหล่งซื้อและการสนับสนุนจากส่วนราชการไม่เพียงพอ ซึ่งจากเหตุผลข้างต้น เจ้าหน้าที่ควรขยายการบริการแก่เกษตรกรให้ครอบคลุม และให้ความรู้เกษตรกรในการใช้ยาสัตว์เบื้องต้น

ข้อเสนอแนะ

1. จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์ ให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 ที่ถูกต้อง และปรับทัศนคติในการขายอาหารสัตว์ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง
2. ดำเนินการมาตรการทางกฎหมายจากเขาไปหาหนักกับร้านค้าที่ผิดกฎหมาย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก คณะเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลกที่ให้การสนับสนุนในการจัดทำการศึกษาครั้งนี้ และผู้ประกอบการสำหรับการอนุเคราะห์ข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์.2548. กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพ
อาหารสัตว์ พ.ศ. 2525. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ
279 หน้า.

กรมปศุสัตว์.2554.ข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ในประเทศไทย ประจำปี 2554. ศูนย์สารสนเทศและข้อมูลสถิติ.
กรุงเทพฯ

ศยามล พวงขจรและบุญทรัพย์ สูง โศตร.2550. ความรู้เกี่ยวกับใบอนุญาตขายอาหารสัตว์และการดูแล
อาหาร

สัตว์ในร้านของผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานคร.ออนไลน์

www.dld.go.th/certify/th/images/.../KnowledgeAboutFeedshop.doc

องอาจ นัยพัฒน์.2551.การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและผสมผสานวิธีการ. ศูนย์
หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. 401 หน้า.

Yamane, Taro. 1973. Statistics, An Introductory Analysis, 2nd Ed., New York: Harper and
Row.1130 p.